

Prof. dr. Mirko Pejanović
Dopisni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine /
Academy of Sciences and Arts of Bosnia and Herzegovina
Corresponding Member

UDK 323 (497.6) : [327 : 061.1 EU (049.3)

**BOSNA I HERCEGOVINA U PROCESU INTEGRACIJE
U EVROPSKU UNIJU¹**

**BOSNIA AND HERZEGOVINA IN THE EU
INTEGRATION PROCESS²**

Sažetak

*Tekst je prikaz knjige dr. sc. Hode Dedić **Bosna i Hercegovina i Evropska unija: Pretpostavke i dosezi integracije** (Bosanska riječ, Tuzla, 2015).*

Summary

*The following text is a review of the book under the title “**Bosnia and Herzegovina and European Union - prerequisites and achievements of the integration**” by Hoda Dedić, Dr. Sc. (Bosanska riječ Tuzla, 2015).*

Knjiga dr. sc. Hode Dedić pod naslovom *Bosna i Hercegovina i Evropska unija: Pretpostavke i dosezi integracije*, napisana na 260 stranica, predstavlja temeljito istraživanje politike evropskih integracija u kontekstu proširenja Evropske unije i na tom osnovu pretpostavki zasnivanja i odvijanja procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. U knjizi su elaborirane teorijske osnove evropskih integracija, ideje i proces evropskog ujedinjenja, kao i politički sistem i način odlučivanja u institucijama Evropske unije.

Rukopis je potkrijepljen sa 146 izvornih naučnih knjiga, dominantno stranih istraživača engleskog i njemačkog govornog područja, 15 zbornika radova, 40 naučnih i stručnih časopisa, 39 normativnih akata, 35 rezolucija,

---

¹ Prikaz knjige dr. sc. Hode Dedić *Bosna i Hercegovina i Evropska unija: Pretpostavke i dosezi integracije* (Bosanska riječ, Tuzla, 2015).

² A review of the book by Hoda Dedić, PhD, *Bosnia and Herzegovina and European Union - prerequisites and achievements of the integration* (Bosanska riječ, Tuzla, 2015)

deklaracija, izvještaja i programskih dokumenata. Korištene su i 52 internetske stranice kao i 21 dnevni i sedmični časopis.

Pored primarne naučne literature, u knjizi je dat prikaz rezultata empirijskog istraživanja javnog mnijenja provedenog na prostoru BiH, analiza podataka dobivenih tokom intervjua sa predstavnicima političkih stranaka, međunarodne zajednice i nevladinih organizacija u BiH, kao i višemjesečnog istraživanja u bečkim arhivima tokom 2010. i 2011. godine pod komentorstvom prof. dr. Richarda Potza i prof. dr. Stefana Hammera, u vrijeme izrade doktorske disertacije čijom obradom i dopunom je nastala ova knjiga.

Evropske integracije sagledavaju se kao primarno politički fenomen, utemeljen na geopolitičkim i sigurnosnim interesima država članica Evropske unije. Polazište u analizi tog fenomena predstavljaju političke teorije koje se javljaju u XX stoljeću. Prema teoriji međuvladinih odnosa, evropske integracije pokreću *interesi i djelovanje nacionalnih država*, pri čemu je primarni cilj vlada da zaštite svoje geopolitičke interese. Države nastoje zadržati poziciju suverenosti u odlučivanju o zajedničkim politikama u institucijama Evropske unije. Nacionalne vlade su glavni akteri u procesima odlučivanja, što je naročito primjenjivo na vanjsku politiku Evropske unije. Iz perspektive ove teorije *do proširenja Evropske unije dolazi onog momenta kada takva politika koristi i starim i novim-potencijalnim državama članicama*. Osnove i značaj koncepcije ove teorije autorica je obrazložila iz aspekta geopolitičkih i sigurnosnih interesa država članica Evropske unije za uspostavljanje dugoročne stabilnosti na prostoru jugoistočne Evrope i integrisanje država regije u EU.

Posebno poglavlje posvećeno je društveno-istorijskim osnovama evropskih integracija i institucionalnoj izgradnji Evropske unije. Težnja za očuvanjem mira nakon svjetskih ratova i strah od ekspanzije komunizma neposredno po završetku Drugog svjetskog rata ukazali su na neophodnost izgradnje jednog novog oblika institucionalne saradnje država Zapadne Evrope. Proces koji je započeo potpisivanjem Pariskog ugovora između Francuske, Zapadne Njemačke, Italije i zemalja Beneluksa značio je početak izgradnje Evrope utemeljene na demokratiji i zaštiti ljudskih prava. Brojnim ugovorima i reformskim aktima usvojenim u narednim decenijama uspostavljena je Evropska unija kao jedinstven oblik supranacionalne političke i ekonomske integracije. Proces uspostavljanja zajedničkih institucija i proces proširenja Evropske unije odvijao se uporedo sa produbljivanjem integracijskog procesa.

U fokus istraživanja postavljeno je pitanje odnosa procesa evropeizacije i internih promjena u Bosni i Hercegovini. U istorijskom kontekstu, ovaj proces ima svoje začetke u periodu austrougarske uprave. Iako se radilo o okupacijskoj upravi, istorijsko razdoblje austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini obilježeno je ekonomskim, infrastrukturnim i kulturnim napretkom po uzoru na razvijene evropske države. U ovom dijelu knjige autorica predstavlja prve elemente moderne uprave u doba austrougarske uprave. Izgrađena je većina komunikacija i praktično podignuta sva industrija. Osnovane su opšte interkonfesionalne škole i u relativno kratkom periodu uprave povećana pismenost stanovništva. Nivo pismenosti ukupnog stanovništva u početku austrougarske uprave bio je veoma nizak i iznosio je svega tri procenta, dok su osnovne škole u Bosni i Hercegovini, sve do okupacije, bile organizovane na religijskoj osnovi. Na kraju školske 1904/1905. godine u Bosni i Hercegovini su uspostavljene 352 elementarne škole, od čega 239 opštih, 103 vjerske i 10 privatnih, što znači da je od 1879. do 1906. godine godišnje osnivano po 14 osnovnih (elementarnih) škola.

Studija ukazuje na kompleksno ustavno, političko i teritorijalno ustrojstvo BiH i problematizira zasnovanost Ustava BiH na dominantno etničkom osnovama. U tom kontekstu, izdvajaju se prvi pokušaji izgradnje zajedništva i zajedničke državne ideologije zapaženi u vrijeme austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini. Prvi elementi deetnicizacije inkorporirani su u Zakon o upravi u gradskim opštinama iz 1907. godine i Zemaljski statut iz 1910. godine. U odredbama ovog zakona i Statuta pojavljuje se pojam apstraktnog građanina i kroz načelo neograničavanja u pogledu konfesionalne pripadnosti osigurava mogućnost pripadnicima nacionalnih manjina da participiraju u vlasti. Nasuprot tome, elementi koji određuju Ustav BiH, sadržan u aneksu IV Dejtonskog mirovnog sporazuma, bazirani su na supremaciji kolektivnih prava i na tom osnovu zastupljenosti konstitutivnih naroda kao fundamentalnog principa u procesu političkog donošenja odluka.

U korelaciji sa ulogom međunarodne zajednice i Evropske unije u BiH, elaborira se oblikovanje i provedba reformi u procesu integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Političko ustrojstvo u BiH utemeljeno na prezentaciji kolektivnih etničkih interesa i kompleksno ustavno ustrojstvo države doveli su do zaostajanja Bosne i Hercegovine u odvijanju procesa evropskih integracija. Nepostojanje konsolidovane parlamentarne demokratije, kao osnove za uspostavljanje konsenzusa među strankama koje su činile parlamentarnu većinu u postdejtonskom političkom razvitku Bosne i Hercegovine, vodilo je potkopavanju evropskog diskursa i permanentno uslovljavalo djelovanje međunarodne zajednice u procesu donošenja odluka. Kao rezultat toga, skoro sve inicijative i sve važnije reforme u

postdejtonskom društveno-političkom razvitku BiH pokrenute su eksterno, od visokog predstavnika međunarodne zajednice kao ovlaštenog nosioca provedbe Dejtonskog mirovnog sporazuma, a ne kao rezultat međustranačkog dogovora političkih elita u BiH. U postdejtonskom periodu visoki predstavnik za BiH je donio preko 900 odluka s izvršnom snagom. Primjena bonskih ovlaštenja najučestalije je korištena 2002. i 2004. godine sa gotovo 160 nametnutih odluka na godišnjem nivou. Povećani utjecaj međunarodne zajednice u BiH omogućio je i najznačajnije reforme: reformu odbrambenog sistema, obavještajnih službi, uspostavu institucija na državnom nivou. Kada je 2006. godine najavljeno zatvaranje Ureda visokog predstavnika u BiH, primjena bonskih ovlaštenja je radikalno smanjena. Smanjenje utjecaja međunarodne zajednice u procesu izgradnje demokratskih institucija odrazilo se na opštu stagnaciju u procesu integracije BiH u Evropsku uniju, što korespondira sa stajalištem da država Bosna i Hercegovina zbog svoje institucionalne konstitucije, utemeljene Dejtonskim mirovnim sporazumom, ne može postići svoju samoodrživost bez utjecaja međunarodne zajednice kao kreatora Dejtonskog sporazuma.

Geneza odvijanja procesa integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju predstavlja glavne tokove integracijskog procesa Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju kroz kritički osvrt na politiku i utjecaj institucija EU i međunarodne zajednice u zasnivanju i odvijanju ovog procesa. Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine, Evropska unija je uspostavila prvu inicijativu za saradnju država Jugoistočne Evrope pod nazivom *Proces iz Roajomona o dobrosusjedstvu i stabilnosti u Jugoistočnoj Evropi*. Formulisan je regionalni pristup sa ciljem konsolidacije mira i stabilnosti u regiji i podsticaja ekonomske obnove. Samo godinu dana kasnije, angažmanom SAD-a, uspostavljena je Inicijativa za saradnju u Jugoistočnoj Evropi (SECI), koja će kasnije zajedno sa regionalnim inicijativama Organizacije za crnomorsku ekonomsku saradnju (BSEC), Centralnoevropskom inicijativom (CEI) i Procesom saradnje u Jugoistočnoj Evropi djelovati u provođenju ciljeva Pakta o stabilnosti u Jugoistočnoj Evropi. Brojne regionalne inicijative međunarodne zajednice i Evropske unije su sve do uspostavljanja procesa stabilizacije i pridruživanja 1999. godine pokazale da nije postojala jasno oblikovana strategija približavanja država regije evropskim integracijama, što detektira i ova studija.

Posebna pažnja posvećena je građanskoj percepciji integracije države Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju i istorijskom razvoju civilnog sektora u BiH od začetka reformi u periodu osmanske vladavine u 19. stoljeću do oblikovanja i uloge civilnog društva u postdejtonskom razvitku Bosne i Hercegovine. U različitim istorijskim fazama društvenog i političkog razvoja

Bosne i Hercegovine od osmanskog i austrougarskog perioda, perioda između dva svjetska rata, vremena socijalističkog razvoja (1945–1992) u Bosni i Hercegovini su se razvijale institucije građanskog društva. Članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji, unatoč prevladavajućim etničkim podjelama bh. društva u cjelini, nailazi na većinsku podršku građana BiH. Prema istraživanju javnog mnijenja koje je Direkcija za evropske integracije Bosne i Hercegovine provela u prvom tromjesečju 2015. godine, 78 procenata bh. građana podržava ulazak Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. Međutim, volja građana za integracijom BiH u EU se, zbog nerazvijene uloge civilnog sektora u BiH i marginalizacije građanina kao pojedinca, nije uspjela autentično artikulirati.

Iako političke stranke koje su u postdejtonskom političkom razvitku BiH činile parlamentarnu većinu u svojim programskim ciljevima definišu opredjeljenje za pristupanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji, *evropski diskurs u BiH je ostao podređen partikularnim etničkim i stranačkim interesima*. Pored problema izgradnje konsenzusa o najvažnijim reformama koje određuju evropsku budućnost BiH, kompleksna ustavna konstrukcija BiH sama po sebi otežava provođenje reformi u procesu evropskih integracija. Tako je u mandatnom periodu 2006–2010. Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine 70 zakona odbijeno zbog zloupotrebe entitetskog glasanja. Parlamentarno odlučivanje je u znatnoj mjeri usporeno i blokirano strukturom i karakterom stranačkog sistema kao i ustavnim ustrojstvom Bosne i Hercegovine. Dominacija etničkih stranaka i etnopolitika u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine dovela je do istorijske nemoći kreacije političkog konsenzusa u odlučivanju o najvažnijim pitanjima ekonomsko-socijalnog i političkog razvoja Bosne i Hercegovine. Nepostojanje konsenzusa među vladajućim parlamentarnim strankama nadomješteno je odlukama visokog predstavnika međunarodne zajednice. Studija pokazuje da vladajuće parlamentarne stranke nemaju izgrađenu političku odgovornost za odvijanje procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju na ravni ispoljenih interesa većine građana, potvrđenih u brojnim empirijskim istraživanjima, da njihova zemlja postane članica Evropske unije.

Usporena integracija Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju pretpostavlja podršku i pomoć međunarodne zajednice i specijalnog predstavnika EU sve dok BiH ne završi pregovore za članstvo u EU. Njemačko-britanska inicijativa iz novembra 2014. godine polazi od stajališta *neophodnog uspostavljanja novog pristupa Evropske unije prema Bosni i Hercegovini*. Ovom inicijativom došlo je do *redefinisanja odnosa Evropske unije prema Bosni i Hercegovini*, sa ciljem provedbe socio-ekonomskih reformi i

zaživljavanja integracijskog procesa. U kontekstu novog pristupa Evropske unije spram BiH, kao važne vanjskopolitičke pretpostavke razmotrene su mogućnosti prevazilaženja unutrašnjih protivrječnosti ispoljenih u otežanom postizanju konsenzusa i dogradnje Ustava Bosne i Hercegovine sa težištem na politiku mogućeg.

Uz analizu istorijsko-kulturoloških i političkih pretpostavki integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, autorica je kroz komparativnu analizu efekata članstva u Evropskoj uniji država Centralne i Jugoistočne Evrope ponudila valjanu politološku naučnu osnovu mogućeg koncepta ubrzane integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju. U društveno-istorijskom kontekstu, odvijanje procesa integracije Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju javlja se kao glavna istorijska silnica koja determiniše strukturne reforme i unutrašnju integraciju Bosne i Hercegovine.

Knjiga dr. sc. Hode Dedić predstavlja značajan doprinos politološke znanosti proučavanju strukturnih promjena i razvoja demokratskih institucija države Bosne i Hercegovine tokom integracije u Evropsku uniju.